

ՀԱՆԴԵՍ ՀԱՆԴԻՍԻՑ

ԵՒ

ԼՐԱԳՐԻՐ ԼՐԱԳՐԱՑ

ԺԱՄԱՆԱԿ. (Թիւ 1). — Լւյս տեսա Պ. Ս. Գ. Հախումեանի փարիզի մէջ խմբագրած հանդէսը: Ամիսներ առաջ մեր իրատարակեցինք այս թերթին ուղղութեան ծրագիրը, որ ըսյց կու տար Պ. խմբագրին նպատակը: Անդրանիկ պրակին խմբագրականին մէջ կը կարգաւք:

« Հիմարտորին, Գիտորին, Գեղարուեստ: Այս « Ժամանակ » չի ուղղութիւնը: Հիմարտութիւնը նոյն ազգին կոտայ իրաւունքը քաղաքակրթութեան ազգերի ընտանիքի մէջ մտնել. գիտութիւնը նոյն ազգին իսկական ազատութիւն կոտայ. որովհետեւ առանց գիտութեանց չկայ ազատութիւն, որովհետեւ ազէտ մարդը չէ կարող ազատ լինել. գեղարուեստը նոյն ազգին կոտայ բարձր հոգեկան զուարճութիւնն: »

Վ. Փափազեան « Երգերի ձայնը » զեպով կը նկարագրէ Հայրենիքին տարածութեամբ անխափէր գործաւորներու գաղթականութեան թշուառութիւնը: Գաղթականը կ'հրաշքէ Հայրենիքի ամէն տեսակ մանանները, կ'ողբայ իր թափառական վիճակը, որ սառնանք ու շոր հաց մը միտք կու տայ. ըսյց նա կ'ըմբռնէ նաեւ որ Հայրենիքի մանանին ժողովարս ե... իրեն առջեւ կ'արձանանան երկու տեսակ կեանք, մին որտառցող ապահանջող, միւսը աշխատեցող, խեղճընցող: Կա ինքը իրեն կը հարցունէ թէ ինչու առաջինը չըմտորէ: Վկայաւորը եղբակաջութեան չի յանդիմար:

Ռեշագրաւ եւ հուշակաւոր Ապոլլոն Մարկով առաւ պատահին « Քիւրթանի » ժողովը: Երթնութիւնը: Ընթերցողին առջեւ կը պատկերէ փերթանի վանքը, Պապը շրջապատեալ ամէն պետութեանց աւագանիներէ եւ քաղաքացիներէ: Ամբոխին մէջ կը տարածուի երկնքի վրայ խոսելու աշխարհը շուրջը, արեւելքն կը լուսնին տեսարանը: Երբ որտեղ կ'արդարանք, արշաղարթ կ'արհեստոր, մարդոգմ լուսնին կ'արտասանէ, աստղերը կը տրիքն, ծուխ ու խաւարը կը պատէ, կաթնուղիէն զանգակը կը զողանջէ ու աստղացած ամբոխը կը տպան Աստուծոյ ձայնին: Յանդարձ զանգակի ձայնը կը դարձի, ու բաւականապէս կ'ազդիտ առջեւ խեղճ ուխտաւոր մը կը մտնենայ կը ծնորդը, որքնութիւն կ'անուս կ'աղօթէ ու յետոյ կը սկսի խօսել:

« Զեր առաջ զուսն աշխարհի քաղեր խոնարս մուրացան գերի եմ փախել. Զայնի մարդ եմ եւ, սեւ եմ իմ օրեր, Բայց ինչ գեղորի մէջ գիտել եւ Աստուծո: Տեսէ՛ք յորտեսուս եւ իմ ուղի կ'առնին: »

Թիֆլիսցիս վրայ խարաղանի հետք Զի բուսուի երբեք վերջերիցս ոչ մին. Տեսէ՛ք, ձեռքերիս շղթաների վերք: Մա՛ք ու անաւոր խնաւ բանտերում իս անկարեկից եւ անխիմար Անցորի մոռացուած, շղթայաւոր անհար փոսեր փորցցի, քարեր կրցցի. Իշ ինչ տանիչքն միայն նրա համար Որ Բերիտառնին ես հաւատացի... Ո՛ր մարդիկ, մարդիկ իմ ծանր վերքեր Մի քանի վայրկեան ձեզ վրդովեցին, Ո՛ր տպաւորուող մարդիկ — մանուկներ, Զի արտասուքներն ժամն են եւ սին, Մի՛թէ ձեր գութները շարժելու համար Տանիւտաններն աղքատ պիտի ձեւանանք, Որպէս զի տեսնէք վերքերն անհամար Պիտի չօղափէր, յետոյ հաւատաց, Իշ այն ժամանակ գուց թշուառութեան, Իշ անասանիկ սուր տանիւտաններն Ամարգաղայի շարժաւորներն Ինչ կը դարձնէ, լսէ՛ք սրտաբա՛ց: Բայց միլիոններն են այդ տանիւտաններն Որոնց հաւաւանք լսելի չեն ձեզ: »

Ու միլիոններու կրած վայրազ լիկանքները եւ դժոխային զապառնութիւնները կը պատէն աւագանիներուն, որոնք կարծես ուխտաւորին սրտամէկիկ պատմութեանն զգացուած կը պատրաստուին ընկերին փրկութեան...:

« Ժամանակ » չի այս առաջին պրակը ըսյց կու տայ, որ Պ. Հախումեանի գրական ծառայութեան նպատակն պիտի ըլլայ Եւրոպայի գրականութեամբ մշտնիկ հայ ընթերցողաց միտքը. մէկ միջոց մ'է այդ. վասն զի Եւրոպայի գրական յառաջգիտութիւնը տակաւին մեր ազգին անմասն չէ. եւ պէտք է ընդգծել որ մեր ազգը մի միայն իր բնիկ գրականութեան մէջ կը զգիտանալով կ'ազգանայ յաղթող ու մարդով փափաքելի է որ « Ժամանակ » չը իր նպատակին հասնի. եւ թույլ չի տայ որ մեր մէջ ապրողն այն գիտակաւոր զբըշտօններն որոնց զուտ նպատակն է նոյն իսկ ազատութեան, եղբայրորեան ու հասարակութեան գործին տակ ծաղու եւ ճիշտագ յարմանի ասիական անբարեկեցի փանաթիքութեան հալածիչ բոցը արծաթելն... Արեւմտեւ երկէ կ'ուզէ թոյլ արտանայի իր հայրգիտները. ուրիշական լուսութիւններն անմարդ չէ... »

ԳՈՒԹԹԱՒԱ (Թիւ 5). — Առաջին յօդուածով խմբագրերն ըսյց կու տայ թէ հասարակ ռուսացիներն ինչ կերպով պէտք են երկրաշարժութեան ուսումը ա...

անհեղձ որ աշակերտները գործնական կերպով ուսանին մշակութիւնը. փորձառական գրութիւնը անհրաժեշտ կը գտնեն: — Բ. Նյաւաստարդեան, բժշկական տեսակէն տով կը դրուատէ կիրարդարութիւնը և կը նկարագրէ թէ ինչ խեղճութիւններ առաջ կու գան խոնար, գոյ տեղեր բանտարկեալ աշխատութիւններէ, և որքան առողջաբար է բացթիծայ մնալ երկրի մշակել. այս առթիւ կը յորդորէ որ մեր ազգայինք իրենց նախորդներուն պէս երկրագործ ժողովուրդ մնան. կը յիշատապէ նոյնպէս հողագործին երկրապահեցալ լինելը:

Բայ փոքր կարագ պատրաստելու համար շահաւէտ միջոց մը սորոցընէ: Բայց այդ շահը ձեռք բերելու համար մի քանի գործիքներ (360 ֆրանքի) պէտք է գնել, կը գրէ:

Ե կով մը տարին կու տայ 2500 լիտր կաթ՝ ուրկէ ինչ գրութիւնամբ կը ստանային 80 քիւ կարագ, քիւն 2 ֆր. 50ի հաշուով կը ստանային 200 ֆրանք: Հիմա սերասու. մերենաներու գործածութիւնամբ նոյնքան կաթին կը ստանան 100 քիւ կարագ, որ աւելի ընտիր ըլլալով, կը վաճառուի 2 ֆր. 80ի և յաճախ 3 ֆրանքի, ըսել է 280-300 ֆրանք. ասկէք կը հետեւի՝ որ մերենական սերասումը ամեն տարի կով գլուխ՝ հողագործին 80-100 ֆրանքի աւելի շահ մը կու տայ, այնպէս որ՝ նոյն իսկ մէկ երկու կովեր ունեցողներ իրենց մէկ արտաւան ըրած շահն կրնան վճարել մեքենայի գինը ք:

Այս գրութիւնը շահաւէտ համարուելով Եւրոպայի մէջ շատ տարածուած է. թերթը կը մաղթէ որ հայ հողագործներն ալ հետեւին. բայց կը ցույց տայ որ մեր ուսումնէ ու ընթերցումէ դուրէ հողագործներուն հազիւ այդ զեղեցիկ մաղթանքը ձայնն պիտի հասնի: Տօրեկի՛ այծաւ կաթը կաթնեղբ մանկանց համար քան կովու կաթին աւելի կը գերադասէ, և երկու էլ գրութիւնամբ ցոյց կու տայ նոյն կաթին առաւելութիւնները:

ՀԱՍՏԱՍՏԱՐԱՆ (Թիւ 11-12). — Խմագրապետը Հայ լեզուի մէջ օտար բառերու գործածութեան համար խորհրդածութիւններ կը ներկայացընէ: Հետաքրքրական է այս դրական հարցը, միայն ցաւալի է որ մինչեւ ցարդ մեր միւս թերթները որոշ գաղափար մը չլայտնեցին. այս առթիւ ծագեցան խորիքներ՝ որոնք աւելի դրական կուտի գաղափարն տուին:

Յօդուածագրին միտքը կարելի է կարգալ յետագայ տողերուն մէջ.

« Բայտը ծագումով ինչ լեզուի ալ պատկանի, երբ կը մտնէ հայ լեզուին մէջ չմանաք զայն հայացնել, եթէ չուէինք ոչ անոր համապատասխանող առարկան և ոչ զայն բացարձակ ու մեղի ալ անձանթ գաղափարը ք:

Ընդունելի է այս գրութիւնը, միայն պարմանաւ որ ամեն օտար բառ, եթէ կարելի է, ուղղակի իր բնագրէն օտառագրառու է և ոչ օտարէն: Խաբէ յօդուածներն ինչպէս Ե Գիտական քննադատութիւն ք և Փրօս Պէրսիերի վրայ դրուած կենսագրականը՝ որ փոյ Պէրի գաղափարականութիւնը քաղուած է: Կը շարունակուի Ե Գիտութիւններու պատմութիւնը ք զեղեցիկ յօդուածը:

« Գ իրերը և թերթերը ք վերնագրի տակ հակիրճ քննադատականով ընթերցողաց կը ծանօթացընէ նոր հրատարակուած գրքերը, թերթերը: Հետաքրքրական է վրանգաւոր մանրու վրայ դրուած յօդուածը: Մանրէ գնան պարտնակել ախտառիթ մակաբույծներ կամ թուաւորող տարրեր. որով օւտողը կրնայ թուաւորուի կամ վրանգաւոր չաւանդութիւնամբ մը վարակել: Միայն լաւ և փութով իստ տեսակ վտանգներուն առկնէ հիւստիսի, ընդհանրապէս ծանր հիւստեղութիւններ (թորախտ, թէնիս, անխախտ, և այլն), լաւ չեփուած վտանգաւոր մանրէ կը պարտնակ: Իսկ հոտած միայն բնաւ զեւոր չէ տուել, վրան գին առ միայն կը թուաւորէ՝ այլ նոյն իսկ մահուան պատճառ կ'ըլլայ: — Ե համալսարան ք եթէ ստոր նման ախտաբանական կամ բժշկական յօդուածներու աւելի ընդարձակ միջոց մը չնորդէ, ըստ մեր կարեւորաց՝ թերթը գեւ աւելի օգտակար ու հետաքրքրական կը դառնայ: Ե:

ԲԱՆԱՍԷՐ. — Խոռոմեական թերթը՝ իւր բաժնին մէջ կը շարունակէ մեղաւորներ գործել: Միշտ հաւատարիմ իւր նիւթերուն, 1900ի Գ պարկը հնախաւանով մը կը սկսի, զոր Կ. Բ. Բաւադեանը կը օտարագրէ: Մէջ ենտրիւնները գերնագրին տակ Պր. Բաւա մաշեան թերթին մէջ պիտի հրատարակէ շարք մ'յօդուածներ, և որոնք պիտի պարտնակեն մեր հին վաշերբու, բերգերու, զեղարուեստական ու մանաւանդ հարտարապետական մնացորդներու, հին արձանագրութիւններու և հետագայաց իսկապիտակ պատկերները, հանգեմ մանրամասն տեղեկութիւններով, հնախոսական ալ պատմական ծանօթութիւններով. . . որով յետոյ պիտի կարգաւորէ Հայաբան անուն երկարթիւթիւնը ք փառ իւր նախորդներն առնուլ. այս պիտի գերազանցէ այս երկը, քանի որ հեղինակը ստորագրած վայրերն անձամբ կ'այցելէ և արձանագրութիւնը կ'ընթերցանու: Գեղեցիկ անուն մ'է Հայաբան. այս քաղեման և եղման շրջանին մէջ, ամեն հայ, գրեթէ անգիրտակցորէն, պէտքը կը զգայ հաւաքելու: Գեղեցիկութեան և համարտութեամբ զեղուն այս հնութիւնը, քանի որ գեւ ժամանակը ե՛լ երբանց ըսած չէ: Այս պէտքն է ան հար Բաւադեանը հետարկած է զոսացընել: Հայաբանը պիտի ըլլայ մեր հնութեանց թանգարանը, զոր լեցնելու համար հեղինակը նիւթական նպատակ կը կարտի: Գտնով եղք որ հարուստ ազգայինք իրենց օգնութիւնը պիտի չըլլան:

Յաջորդ յօդուածին մէջ Գ. Ա. Խաւանքեանց, յետ աշխարհագրական քանի մը նորագոյն անուանք համեմատութիւն բեւեռագրերու անուանց հետ, Ե չափելով սակարկն նոցա անպարման հարցութեանց մասին ք, հիւստիսի ուրիշով մը տեղեկութիւն տալու: Լազարեանը հետաքրքի աւետարանի վրայ: Ձեռագիրս գաղափարած է Դեմ լիւման վանեցանցի, որդի վարդա վանեցանցու, հոգի 812 թուին (= 887): Գրագիրս հանգամանաց վրայ հանդուցաւ Հ. Գարեգին Վ. Ջաբր. 1886ին արդեն գոհացուցիւ տեղեկութիւնը տուած է իւր Հայկական Ինք ցարդերուն մէջ (էջ 61): Գրագիրս առանձնապէս կուծիւնքը բուրգներն նոր բարեք չեն ներկայացընէ:

յունի, օրինակի համար, Մարդոսի ԺՊ Ղլիկին վերջի մասը «*Յարուցեալ Յիսուս...*» և ինքեալ կնոյ պատ. մութիւնը: Հայերեն շատ մը հեռագրերը զատ՝ յետինս յունի նաեւ 'յունաբնէ Սինայական և Ալեքսանդրեան օրինակներ' որոցն ընտրեալներն մինչեւ Դ դարը կը հասնի. հեռագրեալ յարգը իւր ընտրեալն մէջն է:

Իլլուստրացիան բառին մէջ լիւսնակալ Յարու. թին իսն թիբիւնեան' զամ, գումարիտ բառերու ստու. զարաւտեթիւնը կ'ընէ: Դրին կը համարի «*կամ, կամք*» բառերուն նկտ և համարօր կը զգէ պարսկի کمال (կալ. նին որ նշանակէ «*ցանկութիւն, բազմաբն*» և կամ, կամք բառը, սահմարիտ kama (սէր) պարսկերէնէ ան. կախ' նախնական լեզուէ մը Քապուր և հայերէնի մէջ, և աւելի սահմարիտ անկտ մտա, kama հեւր «*կամք*» բառին յոգնակի սեականին մէջ ամբողջ դուրս կու. գալ. կամ(ց): Օտար լեզուաց համեմատութեամբ հայե. բնի մէջ բառերուն ամբողջ հեւր' հոլոգիւնեան մէջ յե. բեւան կու. զալ:

1901 տարւոյ Գ հատորին Ա պրակին մէջ Հրաշեայ 8. Անտան մանկական բարբառը կը բնէ: Թէ և աշ. իստեցընող ընթերցում մը, իւր սեփական հանգիստ և օգուտն օտին: Քապուր բառ մ'ունի արդարեւ տարիներէ վերջի պրակին թոթովէն այն բառերը զորս մշտնջենա. ւարապէս մարդս ձգած է: Այս ծաղկային զգացումէն յետոյ մարդս կը սկսի օգուտը բնէ: Մանկական լե. զուէ' իւր բառարանով և չբարկանութեամբ, ինչպէս որ կը ներգալարեցնէ Պր. Անտան, կը մտնէ լեզուաց կզդեացտ (isolante) գասին մէջ, որ գծին վրայ կը գտնուի զրեթէ զեւ շինարէնը: Մանկական բարբառին «*սոփ քերէ*» («*զեղեցիկ մանկիկ*») և բերէ սոփ (ման. կիկը զեղեցիկ է) գասաւորութեան ճիշդ կը համարա. տախանէ շինարէն fu töz (սոփի օր) և töz fu' (հայր որդւոյ) գասաւորութիւնը: Բարբիւր և ճկուն (flexionnelle) լեզուաց մէջ ալ կը նշմարուի գեւա այդ հեւր. օր. և. զերմաներէն լեզուին մէջ eine tassekaffee (սկահակ մը իսահակ) eine kaffeetasse (խահակի սկահակ մը): Մանկական լեզուն գաղափար մը կու. տալ լեզուին նախ. նական իկահակի վրայ:

Մանկական բարբառին կը յաջորդէ ուրիշ լեզուա. բանական թուղթ մը, օր. ի թիկի այլոց, ճիւտ, ճատի, «*եք*» («*վար*») և sed աղմուտին հուլումը կը համարուի: Առաջին մասը շատ ընդունելի է. ni իրաւջնէ սան. իրեւորէնէն վար, ցած կը նշանակէ. բառին երկրորդ մասին ստուգաբանութիւնը սակայն յաջող չէ անցան. լոկ sed աղմուտ' ուրիշ լեզուաց մէջ արդէն ճատի ի. մասաւր կը բացատրէ, և ժողովրդեան օգին, որ միշտ զեւթ ի համեմատել կը ձգուի, ուրիշ լիւսնակ մ'ալլ պիտի չընեցանարեր զայն. սակէ զատ հայերէնի տառը նոգելուական լեզուաց երն մանաւանդ կը պատասխա.

նէ. օր. սանկերիտ էջ արմատը (անշտուսն, բաժա. նուսն) — հայերէն «*տար*» (հետու) սակեց և տանել, կտ. և կըմ. «*տար*» (հեռացընել), յուն. տագ — հայ. տափ, տափարակ. ուստի աւելի ճիշդ է թերեւս ստու. զարանել ni + sta (նոգել. արմատ, որ նշանակէ կե. եալ) — «*եք-տա*», որ ըստ այսմ, նշանակէ ցած կե. եալ: — Բոցուածիտ ստորագրող է Ղլուստ Բազու. պանեան Բոլորոյթին նոր անուն մ'է հայ թերթիւնին մէջ, և փոփոք կը զգաս ճանշարու այս անձը. և ահա յաջորդ էջին մէջ Կ. Բ. Բ. քեզի կ'ընէ թէ աս հուն. զարանս մ'է: Բայց Պր. Ղլուստ Բազու. պանեան այն հայերէն է, որը մայրենի լեզուն կորուսեր և սիրտը պահեր էն: Կորուսածը գտնելու համար Պր. Բազու. պանեան 1885ին Մուսաւր-Պափայկեան վարժարանին մէջ 2 մաս' իրերն ուսանող, անցուցած է ի վնեկոյին: Սոյն արալկին 62 էջին մէջ, Պր. Գ. Լ. Միլիան յետ ըսելու թէ «*մինչեւ իմիսյ ճախդիւրներն մէկ Մանազ. կերտ համար Մանեկոն անունով տեղ մ'ալլ դուռն եմ*», զոր ինքը «*բուն Մանազկետ աւանը*» կը համարի: Պր. Գ. Լ. Միլիանին գտածը, որու մասին փոփոքելի էր որ աւելի ընդարձակ տեղեկութիւն տար, Մանազկետը, Մանեկերտ և Մնեկերտ անունով տեղեկութեան մէջ չոր. բորգը պիտի ըլլայ: 1. Արանսիի ճախ կողմ և վա. նայ ծովուն արեւմտեան հեւստային կողմ', բեւեռաձեւ, արաքական և հայ արեւմտաւորութեամբ նշանաւոր Մա. նազկերտը, իմիսյ Միլիանին: 2. ի Ստորին Բասան, խորասան աւանին հեւստային արեւելեան կողմ', Մմե. կերտ կամ Մանազկերտ, ժամանակաւ եղիկականութեան շարաքը: 3. Մնեկերտ, իկահի Բալուէն սոյն հետէ:

Բանասիրի այդ երկու թիւերուն մէջ հետաքրքրական էին ցարդ, Սուքուս Վ. Պարանանի կրկին յօդուած. ները: Առաջինս մէջ խորեանցույ Հայոց պատմութեան շանի մը տարբեր ընթերցումները կը բնէ, հոլոգի, կը լուսաբանէ: Երկրորդն հարցափորձ մ'է Պր. Կա. րիերի «*Արգարեան Չրոյց*» ին. փնտրութեանց կարգը կը բերէ զարգ. շննդաւոր այս վեւոյթ, թէ «*խորե. նացի բնաւ երեք իւր գործին ծառայեցուցած չէ զՅով. սեպուս, հակառակ կարեւոր Բաւմարտներին, փնտրական Պատմ. Հայոց*» զբրէ լեզվեանին, Ղլուսնիկի և Կա. րիերի: Գրուածն զերթը, որ կը շարունակուի 1901ի Գ հատորի Ա պրակին մէջ, աւելի պարծաւ կը կրկնէ այդ վեւոյթ. այսպէս. «*Գուշտիկը ըսած է որ խորեան. ցի Յովնեպոսի թէ ի Հնդաստանեան և թէ ի Հրեական պատմութեան օգուտուն է, և Պր. Կարիեր' թէ ի վեր. նոյն միայն. իսկ մեք կ'ըսենք այժմ թէ ոչ ի միայն և ոչ ի միւսին. քան խորեանցի գործածած ի զՅովնեպոս իրար աղբիւր իսմ իրար առաքելոց*» 2. Յետին տողը ստու. բազմուած էր որպէս զի աշգէ չլիբիլի: Գարգ. բննա.

1. Max Müller, La stratification du langage, p. 49.

2. Հ. Ղ. Վ. Ալիւան, Քաղաք. Աշխարհ. Տեղեկա. գիր Հայոց Միժուր, էջ 40.
3. Անդ, էջ 42.

զատին ըրած քանի մը համեմատութիւնք՝ կարող են
զամենքը համազել թէ Հայոց պատմութեան նշխանակն

Յովսէփոսը գործածած է. հոս համեմատութիւն մ'ալ.
կը գնենք որ թերեւս զինքն ալ համոզեն:

Խորենացի տպ. Վնեւտ. էջ 475: Սամէլ մամիկոնեան
կը հալածէ Արշակոյ գանձեր յափշտակող Նախարար-
ները, որք կը փախչին Մանանայի գաւառին ամուր
այրերը՝
« յոր մօտ ոչ գտանէր, բայց ի կողմանէ գոլջն ելք
էին առ ի թաւալ: և առաջի գրաց այրին՝ սեպ էր ուղ-
ղորդ միապաշտպալ և ի վերուստ պաշտանաւ քուտար,
որ հայեր յանդուռն խորանորոյն . . . փան որդյ տա-
րակուեալ Սամէլ վարանէր առ անհարութիւն տե-
ղեացն: Եւ ազգ արարեալ Արշակայ, կրամայեաց արկղ
գործել երկաթակապ, և քաջարանց ի ներք մտանել,
և այնպէս չլիծայատող կարիք ի վերուստ ի վայր ի-
ջուցանել ի գուրս այրին »:

Այս համեմատութեամբ կտարիս մէջ գիտելու է որ հան-
դիտութիւնը հնարքի մը և տեղւոյ մը եկտարգրին մէջն
է, որ պատմաբանի մը անձնականութիւնը կը թողու,
և ոչ զուտ պատմական անցքի մը մէջ: Հայոց պատ-
մութեան նշխանակն աւելի անսխալ թարգմանած է
Յովսէփոսի այս կտորը, քան Ստեփանոս լեւոյցին: —
Մ. Խորենացի իւր պատմական ընդարձակ հմտութիւնը
ի նպաստ իւր հայրենակիցներուն գործածած է: Սամէլ
այրին գուրը կ'ուզէ իջնել. բայց գոմար է: Խորենա-
ցին Յովսէփոսէն Հերովդէսի հնարած արկղն փոխ ա-
ռած օգնութեան կը հասնի: — Արտաւն Բ կը մեռնի-
յօշարկաւորութիւնը մեծաշուք կ'ուզէ ընել. Խորե-
նացին Յովսէփոսէն Հերովդէսի թաղման նկարագիրն
առած 2 կու գալ հանդեսը կը զարդարէ, և յանցանքն
Արիստան փեղզաղի մարգու մը վրայ ձգէ: — Խորե-

նացի մեր երկրին մէջ « Նշանս սահմանաց » կը տեսնէ:
Ազոթանգեղոս կ'ընէ (էջ 42) որ ասոնք Սասանեան
Արտաշէրի գործ են. բայց Արտաշէր անունը Արտաշէս
անունն մօտ է. ուստի Խորենացի Արտաշէս Բի կու
տայ զասոնք (Պտմ. Հայոց, էջ 278) և իւր յափշտա-
կութիւնն օրինաւոր ցուցնելու համար կ'աւելցնէ և ընդ
որ նախանձեալ Արտաշէր, որդւոյ Սասանայ, զնոյն
նման կրամայէ առնել և ի Պարսից աշխարհին և յիւր
անունն անուանել, զի մի եւս յիշեսցի անունն Ար-
տաշիսի »:

Այսպէս Խորենացի պատրաստ է օտարներուն արար-
քը մեր երկրին անցնելու, միայն թէ կամուրջ մը գտնէ,
թէ և մազէ. իրեն սեփական զգուշութեամբ մը ոյն-
պէս անփառ կ'անցընէ որ զարգ. Սուբխան Վ. Պարո-
նեանն այլ կը պատրուի: Ա.

1. Գուն. πλχυτα, լատ. բառական թարգմանու-
թիւնը obliquas հիշդ առ ի բառով. եւք թարգմանելը
սխալ է:

2. Համեմատ. Խորեն. Հայոց պատմ. էջ 284, տպ.
վնեւտ. 1827, Յովսէփ. Հրեակ. պատմեազմ. էջ 124
ըստ թրգմ. Ստեփ. Խլովաշույ:

Մեր պատուական գործակալներէն կը խնդրինք որ ըստ կարելոյն փութան « Արբու-
նի » թերթին միտցած հալիւն գոցելու, և եթէ ատկուին իրենց մօտ կը մնան չվաճա-
սուած թերթիք կարող են յետս դարձնելու, նոյն թերթը մեզմէ խնդրողներ շատ կան:
Այս ատթիւ լուս կը համարին իմացընելու որ ի նպատակ մեր թրքահայ օրբերուն
կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին մինչև ցարդ յղած ենք 3000 ֆրանք. Կիւրքոյն օրբերուն
ցին 300 ֆր. Բէքանատթիի օրբանցին 200 ֆր.:

Կը փափաքինք իմանալ թէ արտասահմանի ո՞ր օրբանցները ամէնէն տւելի բարերարաց
նպատաններէն դուրի են: — Պարտք կը հոմարիք միանգամայն հրապարակու յայտնել
մեր նորահայտութիւնը Ուսուց. փր. Կոնիքերի, որ համեմատ Նուիրել 5 տնոյզ, ոսկի
ի նպատակ հայ կարստ օրբերու:

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Էջ 302՝ երկրորդ սեւան 13րդ տողի արշալուստի բառը՝ փերջալուստի կարդա: